

# HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANDA KİTAB MƏDƏNİYYƏTİ

*Lalə Rəhman qızı Nəcəfli*

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti,  
müəllim*

*lale.tagizade@inbox.ru*

*ORCID. 0009-0005-2721-6754*

*Açar sözlər: Azərbaycan, mədəniyyət, ortaq dəyərlər, dialoq, kitab*

*Ключевые слова: Азербайджан, культура, общие ценности, диалог, книга*

*Keywords: Azerbaijan, Culture, Common Values, dialogue, book*

**Xülasə:** Heydər Əliyevin tarixi qayıdışından sonra ölkədə hazırlanan və həyata keçirilən strateji xətt təhsil müəssisələrini normal vəziyyət halına gətirməklə təhsilin milli tərəqqisinin həqiqi, güclü amilinə çevrilməsi üçün bu sahədə geniş islahatlar proqramının işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi vəzifəsini irəli sürdü. Ulu öndərin siyasətini bütün sahələrdə inamla davam etdirən Prezident İlham Əliyev elmə, təhsilə qayğıını ilk gündən mühüm vəzifələrdən biri kimi müəyyənləşdirmiş və qeyd etmişdir ki, “iqtisadi inkişaf strategiyasını elmi əsaslar üzərində quran, hər zaman mütərəqqi ənənələrə istinad edən dövlətlər dinamik inkişafa nail olur, dünya arenasında layiqli yerlərini tuturlar”. Bu gün hər bir dövlətin gücü və qüdrəti təkcə onun təbii sərvətləri ilə deyil, məhz elmi–intellektual potensialı, insan kapitalı ilə müəyyənləşir. Respublikamızda da bu reallıq nəzərə alınır, neftdən əldə olunan gəlirlər elmin, təhsilin inkişafına yönəldilir.

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət siyasətinin prioritet istiqamətlərinə istinad edilir. Heydər Əliyev və İlham Əliyevin milli mədəniyyəti, Azərbaycan dəyərlərinin təhlili və ötürülməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb, mədəniyyətdə birgə iştirak mövzusunda elmi resurslarla məsləhətləşmələr aparılıb. Azərbaycanda sivilizasiyalararası dialoq, mədəni müxtəliflik və mədəni identiklik ilə bağlı fəaliyyətlərin miqyası izah edilir.

**Резюме:** После исторического возвращения Гейдара Алиева в руководство страной была разработана и реализована стратегическая линия, направленная на стабилизацию положения в системе образования, превращение её в действенный и мощный фактор национального прогресса.

Продолжая политику великого лидера, Президент Ильхам Алиев с первых дней своего правления определил науку и образование как приоритетные направления государственной деятельности. Он подчёркивал, что «государства, выстраивающие стратегию экономического развития на научной основе и опирающиеся на прогрессивные традиции, достигают динамичного роста и занимают достойное место на международной арене». Сегодня мощь и потенциал государства определяются не только природными ресурсами, но и научно-интеллектуальным капиталом, человеческими ресурсами. В Азербайджане это осознаётся, и доходы от нефти направляются на развитие науки и образования.

В статье также рассматриваются приоритетные направления культурной политики Азербайджанской Республики. Анализируются взгляды Гейдара Алиева и Ильхама Алиева на национальную культуру, азербайджанские ценности, обсуждаются вопросы передачи культурного наследия. Приводятся научные данные о совместном участии в культурных процессах. Описываются масштабы деятельности, направленной на межкультурный диалог, культурное разнообразие и сохранение культурной идентичности в Азербайджане.

**Summary:** The strategic line of education prepared and implemented in the country after the historic return of Heydar Aliyev making education a real, powerful factor of national progress by normalizing its institutions put forward the task of developing and implementing a wide reform program in this field. President Ilham Aliyev, who confidently continues the great leader's policy in all fields, defined the care of sci-

ence and education as one of the important tasks from the very first day and noted that "states that base their economic development strategy on scientific foundations and always refer to progressive traditions achieve dynamic development, in the world arena they take their rightful place". Today, the strength and power of each state is determined not only by its natural resources, but by its scientific-intellectual potential, human capital. This reality is also taken into account in our republic, the revenues obtained from oil are directed to the development of science and education

The article talks about the priority directions of the cultural policy of the Republic of Azerbaijan. Opinions were shared about the national culture of Heydar Aliyev and Ilham Aliyev, the analysis and delivery of Azerbaijani values, and scientific resources were consulted on the topic of common sharing in culture. The scope of activities related to intercivilizational dialogue, cultural diversity and cultural identity in Azerbaijan is explained.

Anadan olmasının 102 illiyi zirvəsindən xalqımızın Ümummilli lideri, görkəmli siyasətçi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu kimi roluna nəzər yetirmək, fəaliyyətini araşdırmaq həm praktik təhsil, elm, həm də mədəniyyət baxımından aktuallıq kəsb edir. Yaşadığı dövrdən uzaqlaşdıqca böyüklüyü daha aydın görünən Ulu öndər Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik fəaliyyətinin bütün tərəflərini, heç şübhəsiz, bir məqalədə işıqlandırmaq mümkün deyil. Bunun üçün dərin elmi-tədqiqat işlərinin aparılmasına və sanballı əsərlərin yazılmasına ehtiyac vardır.

Heydər Əliyev çox gözəl dərk edirdi ki, milləti irəli aparan, dünya arenasında tanından onun mədəniyyətidir. Məhz buna görə də hər zaman elm, mədəniyyət və incəsənət adamlarına böyük hörmətlə yanaşmış, onların yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmişdir.

Heydər Əliyev eyni zamanda mədəniyyətimizin dünyada tanınmasına çox böyük önəm verirdi. Bu baxımdan xalqımızın möhtəşəm söz abidəsi olan "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 ilinin keçirilməsi və dastanımızın dünya xalqlarına tanıtılmasında onun əməyi danılmazdır. Bununla bizim kitab mədəniyyətimizin dünya kitab mədəniyyətləri arasında nə qədər yüksək zirvədə olduğunu təsdiq etdi.

Heydər Əliyev göstərirdi ki, "Kitabi-Dədə Qorqud" bizim ana dili kitabımız, etika kitabımız, milli-mənəvi dəyərlərimizi əks etdirən əxlaq kodeksimizdir.

Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində xalqımız üçün dəyərli olan incəsənət abidələrimiz, qiymətli kitablarının vaxtı ilə talan nəticəsində başqa ölkələrin muzey və kitabxanalarından alınmış və ölkəmizə gətirilmişdir.

Heydər Əliyev 1993-cü ildən 2003-cü ilə qədər Azərbaycanın Prezidenti vəzifəsində çalışmış görkəmli Azərbaycan siyasətçisi idi. O, fəaliyyəti dövründə Azərbaycanda elmin, təhsilin və mədəniyyətin inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Bundan əlavə, Heydər Əliyevin Azərbaycan dili və ədəbiyyatının təbliğində də böyük xidmətləri olmuşdur. O, müasir Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafını dəstəkləyir, cəmiyyətin bütün sahələrində Azərbaycan dilinin istifadəsini təşviq etmək üçün siyasət həyata keçirirdi. Nəticədə onun prezidentliyi dövründə Azərbaycan dili və mədəniyyəti intibah dövrünü yaşadı [3].

Bundan başqa, Heydər Əliyev elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində beynəlxalq əməkdaşlığın vacibliyini etiraf edib. O, bir sıra xarici universitetlər və elmi-tədqiqat institutları ilə tərəfdaşlıq əlaqələri quraraq, azərbaycanlı alimlərə beynəlxalq həmkarları ilə əməkdaşlıq etməyə, qabaqcıl texnologiyalar və biliklərə çıxış imkanı yaratdı.

Müasir mədəni fikrin, eləcə də Azərbaycanın dövlət mədəniyyət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri də milli-mənəvi irs problemidir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikasının prezidenti olmuş Heydər Əliyev milli-mənəvi irsə söykənən azərbaycançılıq və dövlətçiliyi milli ideologiyanın iki əsas tərəfi hesab edir. Ona görə də Heydər Əliyev təkcə dildən, milli-mənəvi dəyərlərdən birbaşa danışarkən deyil, ümumən dövlətçilikdən, dövlət sivilizasiyasının əsasını qoyarkən də azərbaycançılıq, mədəni irs məsələlərini ön plana çıxarmışdır. [1].

Dövlət mədəniyyət siyasətində mədəni müxtəliflik və mədəni identiklik amillərini önə çəkən Heydər Əliyevin fikrinə:

“Hər bir xalqın mədəni irsi onun milli sərvəti, tarixi və bu günüdür. Azərbaycan xalqının mədəniyyəti dünyanın ən qədim mədəniyyətlərindən biri hesab olunur. Qədim dövrlərdə əcdadlarımızın bu torpaqlarda yaratdığı zəngin mədəni irs - Qobustan və Gömiqaya təsvirləri, Azıx və Tağlar mağaraları kimi tarixi abidələr, şifahi və yazılı ədəbiyyat nümunələri, memarlıq, rəssamlıq, xalçaçılıq, musiqi sənətinin dəyərli töhfələridir. Azərbaycan xalqı bəşər sivilizasiyasının xəzinəsinə.. Xalqımızın adət-ənənələrinə söykənən mədəniyyətimiz müasir dövrdə də inkişaf etməkdə davam edir. Nizami Gəncəvi, İmaməddin Nəsimi, Məhəmməd Füzuli kimi söz ustalarının və “Kitab-ı Dədə Qorqud” dastanlarının yubileylərinin YUNESKO çərçivəsində yüksək səviyyədə qeyd olunması, İçəri Şəhər Tarix-Memarlıq Qoruğunun YUNESKO daxil edilməsi, “Ümumdünya İrs Siyahısı” milli mədəniyyətimizin zənginliyinin dünyada hökmranlığı ilə təmin edilir ki, bu da verilən qiymətin parlaq təzahürüdür”.

Azərbaycanda dini və milli tolerantlığın yüksək səviyyədə olması, bütün xalqların rahat və isti həyatı kimi amillər digər ölkələrin inkişafı üçün prioritet təşkil edir. Bu səbəbdən İlham Əliyev daim sivilizasiyalararası dialoqu Azərbaycan cəmiyyətinə ehtiyac duyduğu sosial möhür kimi qəbul edir və onu dözümsüzlük, parçalanma və zorakılığa qarşı müalicə vasitəsi kimi təqdim edir. O, çıxışlarında “dialoq təkə ideologiya deyil, həm də müəyyən siyasi kontekstlərdən irəli gələn süni yanaşmaların reseptidir” fikrini xüsusilə vurğulayır. Azərbaycan Prezidentinin fikrinə, əgər belə hesab edilsə ki, müxtəlifliyi qiymətləndirmək olarsa, müxtəlif fərdlər bir-biri ilə ümumi əlaqələr qura bilər və insanların dialoqu davam etdirmək imkanları yaranarsa, bunun üçün mühit yaradılsa, gələcək nəsillər də bu cür qarşılıqlı hörmət, ədalət və etimad mühitində yaşamağa formalaşacaq [2].

Azərbaycanın mədəni identiklik, milli-mədəni və dini tolerantlıq sahələrində dünya üçün nümunəvi məkan olması indi sivil dünya tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. [4].

Heydər Əliyevin doğma ana dilimizə olan sevgisi o qədər böyükdür ki, nitqlərində arzu ədatlarının demək olar ki, təsadüf etmədiyi halda dil məsələlərində o arzu edir: “Mən arzu edirəm ki, Azərbaycan gənci Şekspiri ingilis dilində oxusun, Puşkini rus dilində oxusun, Nizamini, Füzulini, Nəsimini isə Azərbaycan dilində oxusun” [Vc.s.321].

**Nəticə:** Azərbaycan xalqının mədəni irsini ümumi türk adət-ənənələri kontekstində qiymətləndirərək bu mədəniyyətin qədim zamanlardan müasir səviyyəyə qədər uzun bir təkamül prosesi keçdiyinin bir daha şahidi oluruq. Azərbaycan mədəniyyəti daxilində genetik və tipoloji paralellərin aparılması bu mədəni irsin Azərbaycan xəzinəsinə verdiyi töhfələrin və aktuallığının istiqamətini və xarakterini anlamağa imkan verir. Çünki Azərbaycan mədəni ənənəsinin formalaşmasında mədəniyyətlərarası dialoq və multikulturalizmlə bağlı müqayisəli təhlillərin ən münasib variantları Azərbaycan nümunəsinə əsaslanacaq. Çünki mədəni integrasiya sahəsində əldə olunan nailiyyətlərlə yanaşı, bu gün mədəniyyət sahəsində aparılan tədqiqatlar da Azərbaycan mədəniyyətinin zənginliyini, rəngarəngliyini, milli özünəməxsusluğunu təsdiq edir.

## Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Bəyanatı. - Ədəbiyyat qəzeti. - 13 avqust 2001-ci il.
2. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Üçüncü Beynəlxalq Humanitar Forumunun açılış mərasimində nitqi. - Azərbaycan qəzeti. - 01 noyabr 2013-cü il.
3. Bakıda “XXI. Əsr: Ümidlər Və Zənglər” Devizi ilə Beynəlxalq Humanitar Forum Fərdi İş Başladı. - Respublika qəzeti. - No. 218 (4222), 11 oktyabr 2011-ci il.
4. *Süleymanlı, M.A.* XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan Mədəniyyəti İdeyası. – Bakı, 2014.